

Inhimillisten voimavarojen politiikka Suomen väestönkehityksen tueksi

Kuluva vuosi on Suomen väestönkehityksen kannalta usealla lailla dramaattinen. Syntyvyys laskee, kuolleisuus nousee ja maahanmuutossa on useita esteitä. Nyt tarvitaan selkeää väestöpolitiikkaa. Se pitää sisällään panostuksia lapsiin, nuoriin, perheisiin ja perheystävällisyyteen. Koulutukseen tehtävät investoinnit ja maahanmuuton joustavoittaminen sekä väestönkehityksen tietopohjan varmistaminen ovat kaikki yhdessä tärkeitä osatekijöitä kestävästä väestönkehityksestä.

Kestävän väestönkehityksen takaamiseksi Väestöliitto esittää:

- rohkeaa panostusta lapsiin, perheisiin ja lapsiperheellistymiseen
- koulutustason parantamista
- perheystävällisyyden toteutumisen tukemista työelämässä
- seksuaali- ja lisääntymisterveyden sekä hedelmällisyystietoisuuden kohentamista
- perheenyhdistämisen helpottamista ja kotouttamisen kehittämistä
- työelämässä pysymisen tukemista nykyistä pidempään myös eläkeiän saavuttamisen jälkeen
- väestöntutkimuksen ja väestötiedon keräämisen tukemista
- kuolleisuuden kielteisen kehityksen syiden selvittämistä riippumattomasti
- vaikuttamista kehityspolitiikan kautta laajemmin seksuaalioikeuksien vahvistumiseen ja ihmisten mahdollisuuksiin päättää lapsiluvustaan

Ratkaisut tehtävä ihmisoikeuksiin perustuen

Väestönkasvun tahti on nykyään noin promillen luokkaa. Vuonna 2019 alkanut syntyvyyden toipuminen on toistaiseksi ohi. Suomi saavuttanee uuden alhaisen syntyvyyden ennätyksen vuonna 2022, ja kokonaishedelmällisyysluku on noin 1,3. Samaan aikaan kuolleisuus on noussut noin kymmenellä prosentilla. Valtaosa viimeisen 12 kuukauden ylikuolleisuudesta ei Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen tietojen mukaan selity väestön ikääntymisellä. Vuosikymmenten ajan myönteisesti kehittynyt alenevan kuolleisuuden trendi on kääntynyt nousuun.

Myönteisiä väestötrendejä on myös havaittavissa: Kansainvälinen maahanmuutto on piristynyt ja sen ansiosta Suomen väestö ei pienene tänä vuonna. Maan sisäinen muuttoliike on tasaantunut ja etätyöt avaavat uusia mahdollisuuksia monipaikkaisuudelle. Suomi on ottanut vastaan lähes 45 000 Venäjän hyökkäyssotaa paennutta ukrainalaista. Myös muu maahanmuutto on kasvussa koronavuosien jälkeen.

Eri yhteiskunnissa väestönkehityksen haasteet ovat erilaisia. Ratkaisut tulee niin Suomessa kuin muuallakin hakea universaaleihin ihmisoikeuksiin perustuen. Jokaiselle kuuluu oikeus päättää, haluaako lapsia ja jos haluaa niin lasten lukumäärästä. Oikeus arvokkaaseen elämään ja yhteiskuntaan osallistumiseen kuuluu kaikille.

Väestöliitto esittää inhimillisten voimavarojen politiikkaa Suomen väestönkehityksen tueksi. Kun väestö ikääntyy, ratkaisevaa ei ole yksinomaan ihmisten määrä tai maamme ikärakenne, vaan

jokaisen hyvinvoinnin ja mahdollisuuksien tukeminen. Suomen tulee edelleen pitää seksuaalioikeuksien toteutumista myös kehityspolitiikan prioriteettina.

Lapsiin, nuoriin ja lapsiperheellistymiseen panostettava

Suomen tilanne edellyttää rohkeita panostuksia lapsiin, nuoriin, perheisiin ja perheystävällisyyteen sekä koulutukseen. Perhe-etuuksia ja lasten, nuorten ja perheiden palveluja on edelleen parannettava.

Perheiden, lasten ja nuorten palvelujen laadukkaaksi toteuttamiseksi on löydettävä ratkaisuja hyvinvointialaa vaivaavaan työvoimapulaan. Tarvitsemme lisää työntekijöitä niin sosiaali-, terveys- kuin varhaiskasvatus- ja opetuslallekin.

Ihmisen olosuhteet elämän alkuvaiheessa vaikuttavat tutkimusten mukaan eniten hänen mahdollisuuksiinsa saada pitkä, terve ja tuottelias elämä. Koulutuksen ja jatkuvan oppimisen merkitys korostuu nyt, kun vihreä siirtymä ja maailman kriisit haastavat vanhoja tapojamme. On huolestuttavaa, että Suomen koulutustaso on jäänyt alle OECD-maiden keskiarvon. Koulutus vaikuttaa niin työvoiman osaamiseen ja tuottavuuteen kuin ihmisten perheellistymiseen. Lapsettomuus on Suomessa erityisen korkeaa niillä, joilla on alhaisempi koulutustaso.

Jotta ihmiset voivat tehdä tietoisia ratkaisuja lastenhankinnassaan ja pystyä myös toteuttamaan lapsitoiveensa, tarvitsevat he parempaa tietopohjaa ja neuvontaa lastenhankinnan tullessa ajankohtaiseksi. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden kehittäminen ja hedelmällisyystietoisuuden kohentaminen onkin oltava osa niin opetusta kuin sosiaali- ja terveyspalvelujen tarjontaakin.

Työelämän muututtava perheystävällisemmäksi

Toivotun lastensaannin tukemiseksi työelämän on muututtava perheystävällisemmäksi. Jokaisen lasta toivovan ja vanhemmaksi tulevan pitäisi kokea voivansa yhdistää työnteon ja lapsiperheen arjen inhimillisellä tavalla. Tuoreen kyselymme mukaan työnantajan perhe- ja isäystävällisellä suhtautumisella on suuri merkitys sille, käyttävätkö isät pitkiä perhevapaita vai eivät.

Sukupolvien välinen solidaarisuus ja arvokas vanhuus ovat ikääntyvän-yhteiskunnan tärkeä arvopohja. Ylikuolleisuuteen johtaneista syistä vallitsee nyt epätietoisuutta, joka pahimmillaan verottaa suomalaisten perinteisesti korkeaa luottamusta viranomaisiin. Väestöliitto ehdottaa, että ylikuolleisuuden selvittämiseksi asetetaan riippumaton selvitysryhmä. Virheistä oppiminen on paras tunnistettu tapa kehittää yhteiskunnan kriisinsietokykyä.

Toimivat ja turvalliset ihmissuhteet ovat hyvinvoivan väestön tunnusmerkki. Väestöliitto korostaa perheen ja ihmissuhteiden merkitystä myös maahanmuutossa. Työperäinen maahanmuutto on vain osa kaikesta työhön johtavasta maahanmuutosta. Kotouttamisen vahvistaminen ja perheenyhdistämisen varsin tiukkojen ehtojen lieventäminen edistäisi hyvinvointia ja myös työhön johtavaa maahanmuuttoa. Kotouttamisessa tulisi kiinnittää enemmän huomiota seksuaaliterveyteen, seksuaalioikeuksiin sekä tasa-arvokysymyksiin, jotka tulee sisällyttää kotoutustoimintaan.

Kotoutumisen onnistuminen vaatii myös asennemuutosta, jotta maahanmuuttajat pääsevät osallisiksi lähiyhteisöihin ja verkostoitumaan yhteiskuntaamme. Työssä tarvitaan myös kansalaisjärjestöjen antamaa tukea ja niiden tarjoamia osallistumismahdollisuuksia.

Väestöennusteita tukemaan päätöksentekoa

Vankka ja nopea tietopohja on inhimillisten voimavarojen politiikan kivijalka, Suomessa on tässä merkittäviä puutteita. Meillä ei ole esimerkiksi nopeasti saatavaa tietoa syntyvyydestä eri perhetyypeissä ja alueilla tai yleisesti ihmisten kuolemansyistä. Tieto maahanmuuttajien koulutustasosta puuttuu kokonaan. Tilanne olisi korjattavissa määrätietoilla panostuksilla tiedontuotantoon ja tilastoihin. Ennen kaikkea Suomen väestöennustetta tulisi kehittää niin, että se

sisältäisi eri tulevaisuuden skenaarioita, EU:n, YK:n ja verrokkimaidemme ennusteiden tavoin. Näin jokainen väestöennusteen käyttäjä ymmärtäisi paremmin, että väestön tulevaisuus riippuu nykyhetken väestöpoliittisista valinnoista.

Sukupolvien välinen solidaarisuus ja arvokas vanhuus ovat ikääntyvän yhteiskunnan tärkeä arvopohja. Syyt viimeaikaisen ylikuolleisuuteen eivät vielä ole selvillä ja tätä olisikin jatkossa selvitettävä.